



Πρόταση για την καταλογογράφηση Ελληνικών Εντύπων κατά την έκδοσή τους (CIP)

Οι βιβλιοθηκάριοι είχαν διαπιστώσει από παλιά πως ήταν σπατάλη χρόνου αλλά και χρημάτων κάθε βιβλιοθήκη να καταλογογραφεί μόνη της και από την αρχή τα αντίτυπα ίδιων βιβλίων που, κατά τεκμήριο, θα υπήρχαν σε πολλές βιβλιοθήκες.

Ήδη από το 1876 ο Max Müller, βιβλιοθηκάριος της Βιβλιοθήκης Bodleian είχε προτείνει οι συγγραφείς των βιβλίων να προετοιμάζουν ένα δελτίο για το βιβλίο τους, το οποίο οι εκδότες θα διέθεταν με κάθε αντίτυπο· έπρεπε βέβαια να συμφωνήσουν προηγουμένως οι βιβλιοθήκες σε μια κοινή μορφή αυτού του δελτίου.

Το 1958 η Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου άρχισε να πειραματίζεται με το πρόγραμμα Cataloging in Source (CIS).

Αυτό σήμαινε πως οι υπηρεσίες της θα καταλογογραφούσαν πλήρως ένα βιβλίο από τα τελικά δοκίμιά του, πριν δηλαδή γίνει το τελικό τύπωμα, και θα έστελναν στον εκδότη του βιβλίου πλήρη βιβλιογραφική περιγραφή του έντυπου.

Από τη μεριά τους οι εκδότες αναλάμβαναν την υποχρέωση να τυπώσουν την περιγραφή αυτή στο βερσό της σελίδας τίτλου του βιβλίου.

Στόχος του προγράμματος ήταν να διαπιστωθούν τα οικονομικά και τεχνικά προβλήματα που θα προέκυπταν από την προσπάθεια αυτή, το αν οι εκδότες θεωρούσαν πραγματοποιήσιμο το επιχείρημα, να μετρηθούν οι αντιδράσεις των άμεσα ενδιαφερόμενων, των βιβλιοθηκάριων, και τι χρήση της περιγραφής θα γινόταν¹.

Το πείραμα άρχισε τον Ιούνιο του 1958 και τελείωσε το Σεπτέμβριο του 1959. Καταλογογραφήθηκαν 1203 έντυπα και πήραν μέρος 157 εκδότες. Αφού αξιολογήθηκαν τα αποτελέσματα του πειράματος από όλες τις πλευρές, η Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου αποφάσισε να διακόψει το πρόγραμμα, γιατί διαπιστώθηκαν πολλές ανακρίβειες στην καταλογογράφηση και γιατί οι βιβλιοθηκάριοι δεν έμειναν ικανοποιημένοι.

Οι ανακρίβειες οφείλονταν στις διαφορές που προέκυπταν ανάμεσα στην περιγραφή που γινόταν με βάση τα δοκίμια και σ' αυτήν που γινόταν από την τελική έκδοση του βιβλίου.

Διαπιστώθηκε, δηλαδή, πως γινόταν πολλές αλλαγές κατά τη διάρκεια του τυπώματος του βιβλίου, που κυρίως επηρέαζαν τη φυσική περιγραφή του έντυπου και την τοποχρονολογία. Από τις ανακρίβειες που διαπιστώθηκαν, το 47,5% αφορούσε διαφορές στη φυσική περιγραφή· π.χ. τα δοκίμια είχαν 150 σελίδες και αυτός ο αριθμός καταγραφόταν ως σελιδαριθμηση στην περιγραφή που δινόταν στο βερσό της σελίδας τίτλου, ενώ η τελική έκδοση, και φυσικά και το τεκμήριο που είχε ο καταλογογράφος στα χέρια του, περιοριζόταν στις 140 σελίδες.

Η ο εκδότης υπολόγιζε πως το βιβλίο θα κυκλοφορούσε μέσα στο 1958, αλλά η έκδοση τελικά γινόταν το 1959. Στο δελτίο όμως το τυπωμένο μέσα στο βιβλίο, στην περιοχή της χρονολογίας, αναγραφόταν 1958.

Το 1971 άρχισε μια καινούρια προσπάθεια, πάλι από τη Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου, το Cataloging in Publication, γνωστό ως CIP, με στόχο την ετοιμασία, πάλι από τα δοκίμια, αναγραφών για τα βιβλία του αμερικάνικου εμπορικού κυκλώματος².

Η διαφορά ανάμεσα στο CIS και το CIP ήταν πως με το δεύτερο η αναγραφή που τυπωνόταν στο βερσό της σελίδας τίτλου, θα περιλάμβανε στοιχεία που δεν υπήρχαν σαφώς καθορισμένα μέσα στο έντυπο.

Δεν θα περιλάμβανε, επομένως, τον υπότιτλο, την τοποχρονολογία και τη φυσική περιγραφή.

Το σκεπτικό πίσω απ' αυτήν την απόφαση ήταν πως ο καταλογογράφος μπορεί πολύ εύκολα και γρήγορα να εντοπίσει τον υπότιτλο, να διαπιστώσει αν πρόκειται για πρώτη έκδοση ή όχι, να εξακριβώσει από πόσες σελίδες αποτελείται το τεκμήριο που έχει στα χέρια του, κ.λπ. Αντίθετα, όλοι μας, όσοι έχουμε ασχοληθεί με την καταλογογράφηση, προβληματιστήκαμε πολλές φορές προκειμένου να αποφασίσουμε ποια πρέπει να είναι η κύρια αναγραφή, ποια θα είναι η καθιερωμένη μορφή του ονόματος, ή με ποιες θεματικές επικεφαλίδες θα αποδώσουμε το περιεχόμενο ενός βιβλίου.

Με το CIP έχουμε τυπωμένα στο βερσό της σελίδας τίτλου ενός βιβλίου:

- Την κύρια αναγραφή
- τον κύριο τίτλο
- τη σειρά
- τις σημειώσεις
- το ίχνευμα (θεματικές και πρόσθετες αναγραφές)
- ταξινομικούς αριθμούς LC και DDC
- αριθμό δελτίου της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου
- τον πρότυπο αριθμό του βιβλίου (ISBN).

Σε μια έκθεση που έγινε το 1974 αναφέρεται πως «το CIP έχει μεγάλη απήχηση, ο αριθμός των εκδοτών που παίρνουν μέρος αυξάνεται κατά 200 συμμετοχές το χρόνο... και τουλάχιστο το 70% της τρέχουσας εκδοτικής παραγωγής καλύπτεται από το πρόγραμμα»³.

Διαπιστώνεται όμως πως οι αμερικάνοι βιβλιοθηκάριοι δεν εκμεταλλεύονται όσο πρέπει το CIP⁴.

Το πρόβλημα φαίνεται να είναι πως οι αμερικάνοι βιβλιοθηκάριοι θέλουν σε ελάχιστο χρόνο από την κυκλοφορία ενός βιβλίου «πλήρεις, ακριβείς βιβλιογραφικές περιγραφές για τις αμερικάνικες εμπορικές εκδόσεις, και μάλιστα στην πιο χρήσιμη γι' αυτούς μορφή: δελτία καταλόγου»⁵.

Το γεγονός πως δεν μπορούν να αναπαραγάγουν με μηχανικό τρόπο τις αναγραφές που παρέχει το CIP, αλλά πρέπει να κάνουν διάφορες προσθήκες και να δακτυλογραφήσουν οι ίδιοι τα δελτία τους φαίνεται πως αποτελεί μια αρνητική πλευρά του προγράμματος⁶.

Το πρόγραμμα συνεχίζεται μέχρι σήμερα, αλλά η χρησιμότητά του είναι σχετικά περιορισμένη για τις αμερικανικές βιβλιοθήκες, οι οποίες έχουν πρόσβαση σε άλλες τελειότερες μορφές έτοιμης καταλογογράφησης, όπως ταινίες MAR, αγορά δελτίων από τη Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου, από εμπορικούς οίκους κ.λπ.

Για τους Έλληνες βιβλιοθηκάρους εξακολουθεί βέβαια να είναι μια πολύτιμη πηγή πληροφόρησης.

Στη Σοβιετική Ένωση έχουν γίνει επίσης αρκετές προσπάθειες, με στόχο την απαλλαγή των βιβλιοθηκάρων από την επίπονη και δαπανηρή προσπάθεια της πρωτότυπης καταλογογράφησης.

Οι εκδότες υποχρεώνονται να περιλάβουν, κυρίως σε βιβλία που θα αγοραστούν από λαϊκές βιβλιοθήκες, ένα πρότυπο δελτίο ή να στέλνουν στις βιβλιοθήκες μαζί με τα βιβλία και τυπωμένα δελτία⁷. Οι προσπάθειες αυτές γίνονται με την εποπτεία της Βιβλιοθήκης Λένιν που έχει αναλάβει το ρόλο του συντονιστή. Προσωπικό της βιβλιοθήκης επιβλέπει την καταλογογράφηση που γίνεται στους διάφορους εκδοτικούς οίκους, που είναι υποχρεωμένοι να απασχολούν για το σκοπό αυτό επαγγελματίες βιβλιοθηκάρους⁸.

Παρόμοιο πρόγραμμα λειτουργεί και στη Γερμανία, με συνέπεια να έχει μειωθεί το κόστος καταλογογράφησης για τις βιβλιοθήκες⁹.

Στη Μ. Βρετανία η Βρετανική Βιβλιοθήκη έχει αναλάβει την εποπτεία του προγράμματος.

Η κατάσταση είναι βέβαια πολύ διαφορετική στην Ελλάδα. Ένα από τα κύρια προβλήματα είναι πως οι εξελίξεις που γίνονται στον τομέα μας, εξαρτώνται ακόμα σε μεγάλο βαθμό από τις προσπάθειες μεμονωμένων ατόμων.

Θα μπορούσαμε να πετύχουμε ομοιομορφία στην καταλογογράφηση και θα αποφεύγαμε τις επικαλύψεις σε προσπάθεια, χρόνο και χρήματα, αν ξεκινούσε κι εδώ μια παρόμοια προσπάθεια για καταλογογράφηση κατά την έκδοση του βιβλίου, την οποία θα έπρεπε να αναλάβει ένας κρατικός φορέας.

Μια τέτοια προσπάθεια δεν μπορεί να αρχίσει αμέσως· πρέπει να προηγηθεί μετάφραση των κανόνων καταλογογράφησης (AACR2), ή απλώς συμφωνία για καθιέρωσή τους, να αποφασιστεί η χρήση ενός ταξινόμικού συστήματος και να καθοριστούν οι αρχές για την κατάρτιση ενός καταλόγου θεματικών επικεφαλίδων.

Το πρόγραμμα θα πρέπει να το αναλάβει κρατικός φορέας γιατί, θεωρητικά τουλάχιστο, μόνο ένας κρατικός φορέας μπορεί να έχει πρόσβαση σ' όλες τις εκδόσεις της χώρας ή μπορεί να πείσει τους εκδότες, μέσα από τους συλλόγους τους, για την αναγκαιότητα μιας τέτοιας προσπάθειας.

Στην Ελλάδα, λοιπόν, το πρόγραμμα θα πρέπει να το αναλάβει μια ομάδα βιβλιοθηκάρων που θα δουλεύει στην Εθνική Βιβλιοθήκη.

Η γνώση και η εξοικείωση των βιβλιοθηκάρων με παρόμοια προγράμματα, που εφαρμόστηκαν και εφαρμόζονται σε άλλες χώρες θα τους βοηθήσει να αντιμετωπίσουν πιο σωστά τα προβλήματα που θα προκύψουν, αποφεύγοντας έτσι την άσκοπη επανάληψη λαθών.

Μερικά από τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν για τις βιβλιοθήκες από την εφαρμογή ενός τέτοιου προγράμματος είναι:

1. Προτυποποίηση στην καταλογογράφηση.
2. Βελτίωση της ποιότητας της καταλογογράφησης, εφόσον θα γίνεται από βιβλιοθηκάρους εξειδικευμένους σ'

αυτόν τον τομέα.

3. Γρηγορότερη ετοιμασία του υλικού για χρήση από τους αναγνώστες, ειδικά σε περιπτώσεις «δύσκολων» βιβλίων.

4. Δυνατότητα για αρτιότερη συνεργασία μεταξύ των βιβλιοθηκών, σε τομείς όπως ο δανεισμός, αφού θα υπάρχει ομοιομορφία αναγραφών και σημείων πρόσβασης.

5. Απασχόληση των βιβλιοθηκάρων σε άλλες υπηρεσίες της βιβλιοθήκης, π.χ. εξυπηρέτηση αναγνωστών, με αποτέλεσμα τη βελτίωση αυτών των υπηρεσιών.

6. Περιορισμός των εξόδων των βιβλιοθηκών, με την κατάργηση ορισμένων διαδικασιών.

Μια από τις βασικές δυσκολίες που θα συναντήσει το πρόγραμμα και στην Ελλάδα - όπως και σε άλλες χώρες που εφαρμόστηκε - θα είναι ο τρόπος με τον οποίο θα προκληθεί το ενδιαφέρον των εκδοτών και η διάθεσή τους για συμμετοχή.

Είναι σίγουρο πως η εφαρμογή του προγράμματος θα προκαλέσει κάποια καθυστέρηση στις διαδικασίες και στο χρόνο έκδοσης του βιβλίου. Επόμενο είναι να αντιδράσουν οι εκδότες και να δυσανασχετήσουν για τις τυχόν οικονομικές επιπτώσεις που θα έχει η συμμετοχή τους. Υπάρχουν όμως αντισταθμίσιμα, όπως η χρήση κονδυλίων που δέσμευε η διαδικασία της καταλογογράφησης, για την αγορά περισσότερων εντύπων από τις βιβλιοθήκες κ.λπ.

Αποτέλεσμα του προγράμματος θα μπορούσε, χωρίς καμιά ιδιαίτερη επεξεργασία, να είναι η έκδοση ενός καταλόγου των βιβλίων που πρόκειται να κυκλοφορήσουν προσεχώς στο εμπόριο· κάτι ανάλογο, δηλαδή, με το Forthcoming Books.

Εφόσον η ομάδα θα καταλογογραφεί - ιδανικά - όλα τα βιβλία που πρόκειται να εκδοθούν, η σύνταξη και η έκδοση, σε τακτά και συχνά χρονικά διαστήματα, ενός καταλόγου των βιβλίων αυτών, θα είναι μια απλή, γρήγορη και οικονομική διαδικασία.

Ο κατάλογος αυτός, σαν όργανο επιλογής, έχει σημαντικά πλεονεκτήματα, λόγω της επικαιρότητάς του, σε σχέση με έναν κατάλογο της Εθνικής Βιβλιοθήκης που θα συντάσσεται με βάση το βιβλίο εισαγωγής της, όπου καταγράφονται οι «κατά νόμο προσφορές».

Το ίδιο υλικό μπορεί να χρησιμεύσει σαν βάση για τη σύνταξη της εθνικής βιβλιογραφίας ή ενός καταλόγου των βιβλίων που κυκλοφορούν στο εμπόριο.

Οι κατάλογοι αυτοί θα είναι πολύτιμοι οδηγοί επιλογής, αλλά και πληροφοριακά εργαλεία για βιβλιοθηκάρους, βιβλιοπώλες και άλλους φορείς.



Για τους εκδότες οι κατάλογοι αυτοί θα είναι ένα μέσο διαφήμισης των εκδόσεών τους, μοναδική πηγή πληροφόρησης των ενδιαφερόμενων. Και τώρα βέβαια οι εκδότες κυκλοφορούν φυλλάδια ή καταλόγους των εκδόσεών τους, αλλά είναι απόλυτα αναγκαία μια πιο οργανωμένη, συστηματική και σε επιστημονικές βάσεις προσπάθεια.

Το ερώτημα που προκύπτει είναι ποια διαδικασία θα ακολουθηθεί ώστε να έχουμε και για τα ελληνικά βιβλία πρότυπη καταλογογράφηση συγχρόνως με την έκδοσή τους.

Εκδότες από όλη την Ελλάδα θα πρέπει να στέλνουν στην ειδική ομάδα της Εθνικής Βιβλιοθήκης δοκίμια των έργων που πρόκειται να εκδόσουν. Αν στέλνονται τα δοκίμια όταν γίνεται η πρώτη διόρθωση θα υπάρχει αρκετός χρόνος να ετοιμαστεί η βιβλιογραφική περιγραφή και να σταλεί στον εκδότη, χωρίς να προκληθούν καθυστερήσεις στο πρόγραμμα έκδοσης. Στόχος της ομάδας θα πρέπει να είναι βέβαια η ακρίβεια της περιγραφής, αλλά ταυτόχρονα και η ταχύτητα της σύνταξής της. Μόνο έτσι θα δεχτούν οι εκδότες την εφαρμογή του προγράμματος.

Ο εκδότης θα πρέπει να τυπώσει τα στοιχεία, ακριβώς όπως του τα στέλνουν, στο βιβλίο.

Η μερική βιβλιογραφική περιγραφή θα τυπώνεται στο βερσό της σελίδας τίτλου του βιβλίου και θα περιλαμβάνει:

1. Την κύρια αναγραφή.
2. Τον κύριο τίτλο του έργου.
3. Τη σειρά.
4. Σημειώσεις.
5. Θεματικές και δευτερεύουσες αναγραφές.
6. Ταξινομικό αριθμό.

Οι έρευνες που έγιναν για το CIS απόδειξαν πως μόνο σε ποσοστό 4,5% υπήρχαν λάθη στους ταξινομικούς αριθμούς και τις θεματικές επικεφαλίδες.

Σε πρώτη φάση και σε πειραματικό στάδιο το σύστημα να εφαρμοστεί με εμπορικούς εκδότες της περιοχής Αθηνών. Οι εκδόσεις τους ελέγχονται καλύτερα, υπάρχει φυσική προσιτότητα και ο όγκος της παραγωγής τους είναι αρκετός ώστε να τροφοδοτήσει το σύστημα.

Θα αποκλειστούν οι ιδιώτες και οι οργανισμοί.

Η πρώτη φάση θα διαρκέσει ένα χρόνο και θα ακολουθήσει αξιολόγηση του προγράμματος και της ομάδας από τους εκδότες και τους βιβλιοθηκάρους.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. *The Cataloging - in - Source Experiment: a Report to the Librarian of Congress by the Director of the Processing Department.* Washington, D.C.: Library of Congress, 1960.
2. Clapp, V.W. "Cataloging in Publication". *Unesco Bulletin for Libraries*, 27 (January-February 1973): 7.
3. Dunlap, C.R. "Cataloging in Publication: State of the Program: a Status Report". *Library Journal*, 99 (October 15, 1974): 2573.
4. *ibid.*, σ. 2574.
5. Freedman, M. "What do Libraries Really Need?" *Library Journal*, 99 (October 15, 1974): 2580.
6. Scilken, M. "CIP vs. COP." *The Unabashed Librarian*, no. 10, p. 31.
7. Buist, E. "Steps toward Cataloging at Source in the U.S.S.R." *Wilson Library Bulletin*, 10 (June 1970): 1034.
8. *ibid.*, σ. 1036.
9. Wolf, D. "The Cataloging - in - Publication Program of the Deutsche Bibliothek". *Libri*, 26:2 (1976): 89-95.